

pavel.tuleja@fvp.slu.cz

ÚVSSP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

ZÁKLADY EKONOMIE

EKONOMICKÝ RŮST, EKONOMICKÝ CYKLUS A HOSPODÁŘSKÁ
POLITIKA

EKONOMICKÝ RŮST, EKONOMICKÝ CYKLUS A HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

- v rámci přednášky se *dozvíte*:
 - se dozvíte, co rozumíme pod pojmem *ekonomický růst a ekonomický cyklus*,
 - pochopíte roli, kterou hraje *ekonomická úroveň* dané ekonomiky *v mezinárodním srovnání*,
 - naučíte se rozlišovat jednotlivé *fáze ekonomického cyklu*,
 - pochopíte, jak funguje *akcelerační a multiplikační princip* v mechanismu ekonomického cyklu
 - a na závěr získáte *informace o hospodářské (stabilizační) politice vlády*, jejich cílech a nástrojích.

Literatura:

- TULEJA, P., NEZVAL, P., MAJEROVÁ. *Základy makroekonomie*. Praha: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0007-0, ss. 259-276

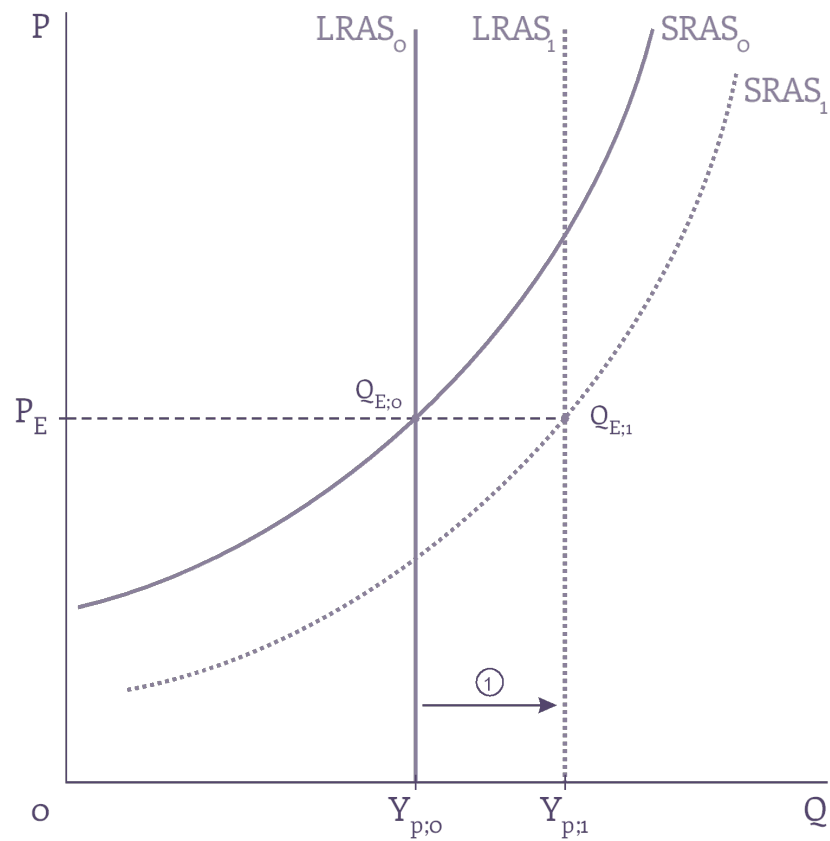

EKONOMICKÝ RŮST

- *ekonomický růst*: vykazuje-li potenciální produkt dlouhodobý růst spojený se zvyšováním produkčních možností ekonomiky,
- *ekonomický cyklus*: produkt může vykazovat tendence k růstu, tyto růsty jsou však krátkodobé, po nich mohou nastat (a většinou nastávají) poklesy produktu.

10-1: EKONOMICKÝ RŮST V SOUVISLOSTI S POSUNY KŘIVEK AGREGÁTNÍ NABÍDKY

- *tempo růstu reálného produktu ($g_{Y,r}$):* poměr hodnoty přírůstku reálného produktu k hodnotě produktu období předcházejícího:

$$g_{Y,r} = \frac{Y_{r;t+1} - Y_{r;t}}{Y_{r;t}} \cdot 100 \quad (10.1)$$

- *koeficient růstu ($G_{Y,r}$):* poměr mezi současným reálným produktem a reálným produktem předchozího období:

$$G_{Y,r} = \frac{Y_{r;t+1}}{Y_{r;t}} \cdot 100 \quad (10.2)$$

MĚŘENÍ EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *ekonomická síla země*: vývoj produktu na jednoho obyvatele:

$$g_{Y/O} = \frac{\frac{Y_{t+1}}{O_{t+1}} - \frac{Y_t}{O_t}}{\frac{Y_t}{O_t}} \cdot 100 \quad (10.3)$$

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

Ekonomická síla země je měřítkem ekonomického růstu země. Je to poměr mezi vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t+1 a vývojem produktu na jednoho obyvatele v roce t.

DETERMINANTY EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *kvantitativní (extenzivní) determinanty růstu:* kvantitativní rozšiřování produkce užitím většího množství výrobních zdrojů – práce, přírodních zdrojů a kapitálových statků → *extenzivní růst,*
- *kvalitativní (intenzivní) determinanty růstu:* kvalitnější a efektivnější využití výrobních zdrojů → *intenzivní růst.*

Determinant	Extenzivní růst	Intenzivní růst
práce	nárůst pracovní síly imigrací populační „boom“	zvyšování kvalifikace populace zvyšování odbornosti
přírodní zdroje	nová naleziště surovin rozšiřování zemědělské plochy	zvyšování úrodnosti půdy naleziště surovin vyšší kvality
kapitálové statky	zvyšování jejich množství	zvyšování technické úrovně

DETERMINANTY EKONOMICKÉHO RŮSTU

- ***politické prostředí:*** tento faktor umožňuje vysvětlit nedostatečný ekonomický růst v mnoha zemích, v nichž funguje politicko-ekonomický systém založený na ***diktatuře, centrálním plánování*** či ve kterém panuje ***politická nestabilita***.
- význam jednotlivých determinantů ekonomického růstu (vývoj produktu) kvantifikuje ***agregátní produkční funkce:***

$$Y = f(L, K, A, T) \quad (10.4)$$

- Cobb-Douglasova produkční funkce:

$$Y = T \cdot K^{\alpha} \cdot L^{\beta} \quad (10.5)$$

→ koeficient pružnosti práce

→ koeficient pružnosti kapitálu

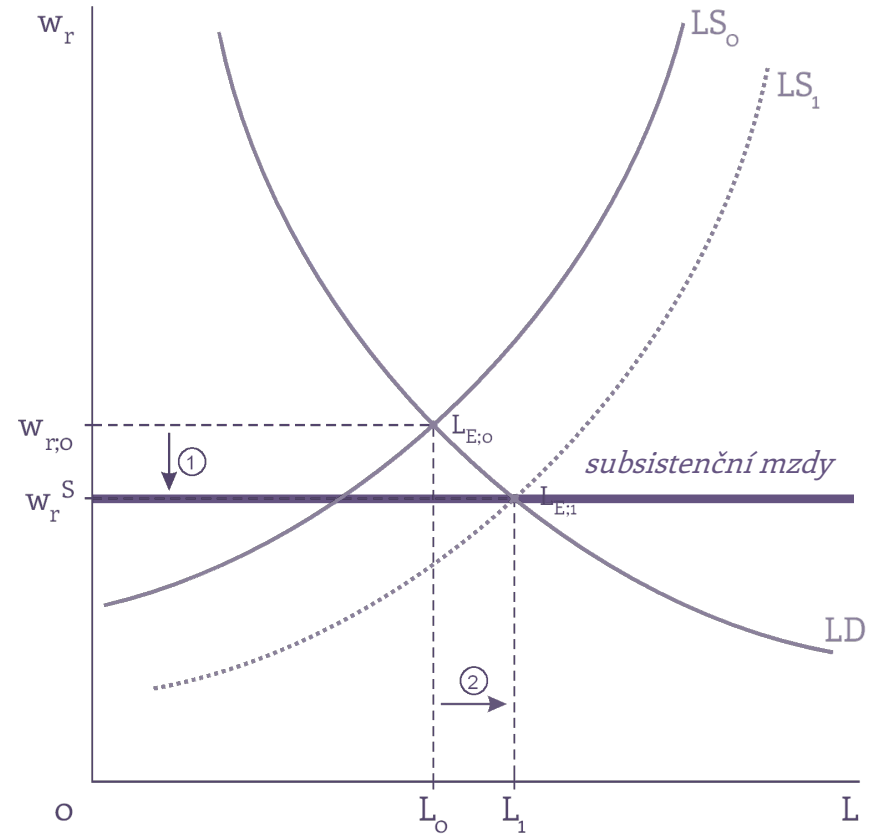

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *klasická teorie růstu:* David Ricardo, Thomas Robert Malthus,
- příčiny nulového ekonomického růstu, který označovali jako *stacionární stav:*
 - nulové tempo růstu produktu, populace a produktu na obyvatele,
 - a subsistenční mzdy.
- stacionární stav vychází ze zákona klesajících mezních výnosů.

10-2: KLASICKÝ STACIONÁRNÍ STAV V KRÁTKÉM A DLOUHÉM OBDOBÍ

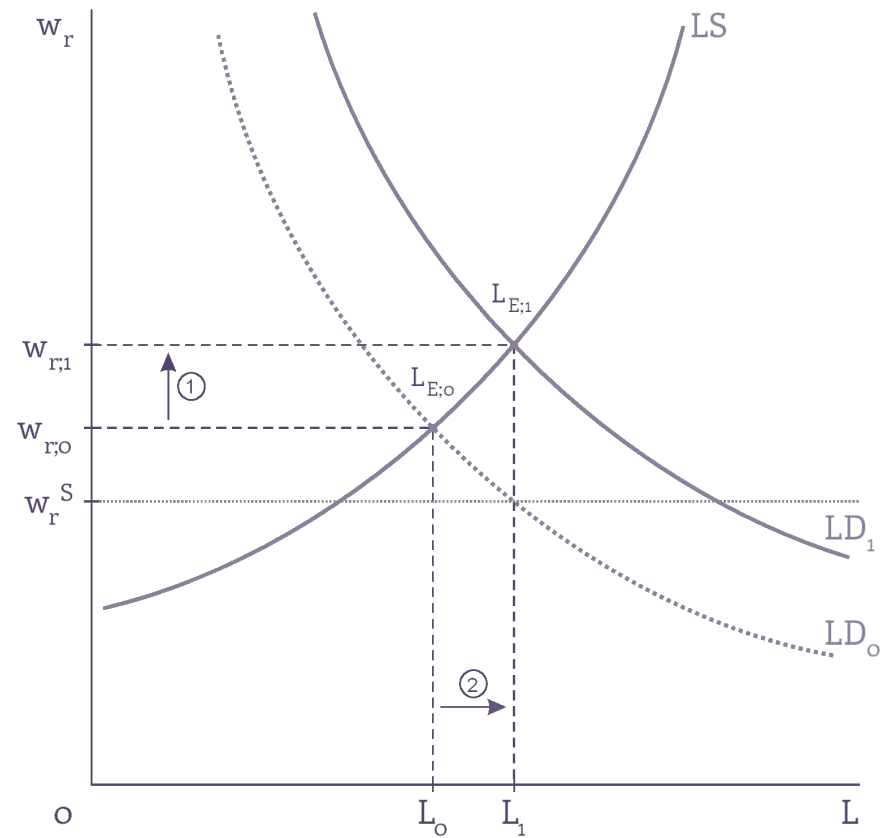

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *prohlubování kapitálu:* dochází vlivem technologického pokroku, který tak vyjadřuje rostoucí vybavenost práce kapitálem,
- *populační zákon:* dlouhodobé disproporce mezi tempem růstu populace a tempem růstu produkce potravin a tvrdil, že zatímco populace roste geometrickou řadou, produkce potravin roste řadou aritmetickou,

10-3: VLIV TECHNOLOGICKÉHO POKROKU NA EKONOMICKÝ RŮST

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *keynesiánská teorie růstu*: Harrod-Domarův model, tj. model rovnovážného růstu, tedy růstu při plném využití kapitálu a plné zaměstnanosti,
- předpoklady:
 - sklon k úsporám (s), koeficienty pružnosti práce (l) a kapitálu (k) jsou konstanty,
 - vývoj množství práce a technologie jsou exogenní proměnné,
 - existují pouze konstantní výnosy z rozsahu,
 - celkové nespotřebované výdaje se investují, čili platí rovnost úspor a investic.

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- Harrod-Domarův model tři tempa růstu:
 - *skutečné tempo růstu* (g_s), které odpovídá reálnému stavu,
 - *zaručené tempo růstu* (g_w), čili tempo růstu produktu, které zaručí takové zisky, které producenti očekávají
 - a *přirozené tempo růstu* (g_n), kdy tempo růstu množství práce roste stejně rychle jako tempo růstu produktu.
- *zaručené tempo růstu* odráží plné využití kapitálu, ale nezajišťuje plnou zaměstnanost:

$$\text{míra úniku} \leftarrow \left(\frac{1}{s} \cdot \Delta I \right) = \left(\frac{1}{k} \cdot I \right) \rightarrow \text{koeficient pružnosti kapitálu} \quad (10.6)$$

- pokud je tempo růstu produktu stejné jako tempo růstu investic, dospějeme k rovnici vyjadřující *tempo růstu produktu při plném využití kapitálových zásob*:

$$\frac{\Delta Y}{Y} (g_w) = \frac{s}{k} \quad (10.7)$$

- *přirozené tempo růstu*: dochází ke stejnému tempu růstu produktu jako růstu množství práce, přičemž vycházíme z předpokladu závislosti produktu na pracovní síle a koeficientu pružnosti práce:

$$\Delta Y (g_n) = \frac{\Delta L}{l} \quad (10.8)$$

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- skutečné tempo růstu = zaručené tempo růstu = přirozené tempo růstu:

$$g_s = g_w = g_n \quad (10.9)$$

- *neoklasická teorie růstu*: Robert Merton Solow,
- *Solowův model ekonomického růstu*: vychází ze čtyř ekonomických veličin, kterými jsou práce, kapitál, úspory (spotřeba) a investice a ze tří rovnic.
- *první rovnice* popisuje vztah produkce, kapitálu a práce, kdy vychází z produkční funkce při konstantních výnosech z rozsahu:

$$Y_t = f(K_t, L_t) \quad (10.10)$$

- *druhá rovnice* určuje vztah investic, úspor a objemu produkce:

$$I_t = aps \cdot Y_t \quad (10.11)$$

$$K_t = (1 - s)K_{t-1} + I_t$$

$$L_t = (1 - n)L_{t-1} + N_t$$

$$N_t = n \cdot K_{t-1}$$

$$Y_t = C_t + I_t$$

$$I_t = s \cdot Y_t$$

$$C_t = (1 - s)Y_t$$

$$K_t = (1 - n)K_{t-1} + sY_t$$

$$L_t = (1 - n)L_{t-1} + nK_{t-1}$$

TEORIE EKONOMICKÉHO RŮSTU

- *třetí rovnice* vyjadřuje podmínku *rovnováhy na trhu práce*:

$$L_t = n \cdot L_0 \quad (10.12)$$

→ *tempo růstu pracovních sil (konstanta)*

$$\frac{Y(t)}{L(t)} = f\left(\frac{K_t}{L_t}, \frac{L_t}{L_t}\right) \quad (10.13)$$

*produktivita práce
na jednu pracovní sílu*

$$y_t = f(k_t) \quad (10.14)$$

→ *vybavení práce kapitálem*

ALTERNATIVNÍ TEORIE RŮSTU

- *Římský klub:* teorie nulového růstu či teorie omezeného ekonomického růstu,
- *teorie trvale udržitelného růstu:* nepožadují úplné zastavení ekonomického růstu, ale ekonomický rozvoj založený na kvalitativní bázi.

MOŽNOSTI PODPORY EKONOMICKÉHO RŮSTU

- **produktivita práce:** určována nejen lidským kapitálem, ale také množstvím a kvalitou fyzického kapitálu, dostupností přírodních zdrojů, technologií výroby a způsobem distribuce statků, efektivností podnikatelů a manažerů a v neposlední řadě politickým prostředím.
- složky produktivity práce:
 - zvyšování lidského kapitálu (školství),
 - podpora úspor a investic (optimální zdaňování či veřejné investice),
 - podpora výzkumu a vývoje
 - a právní a politické prostředí.

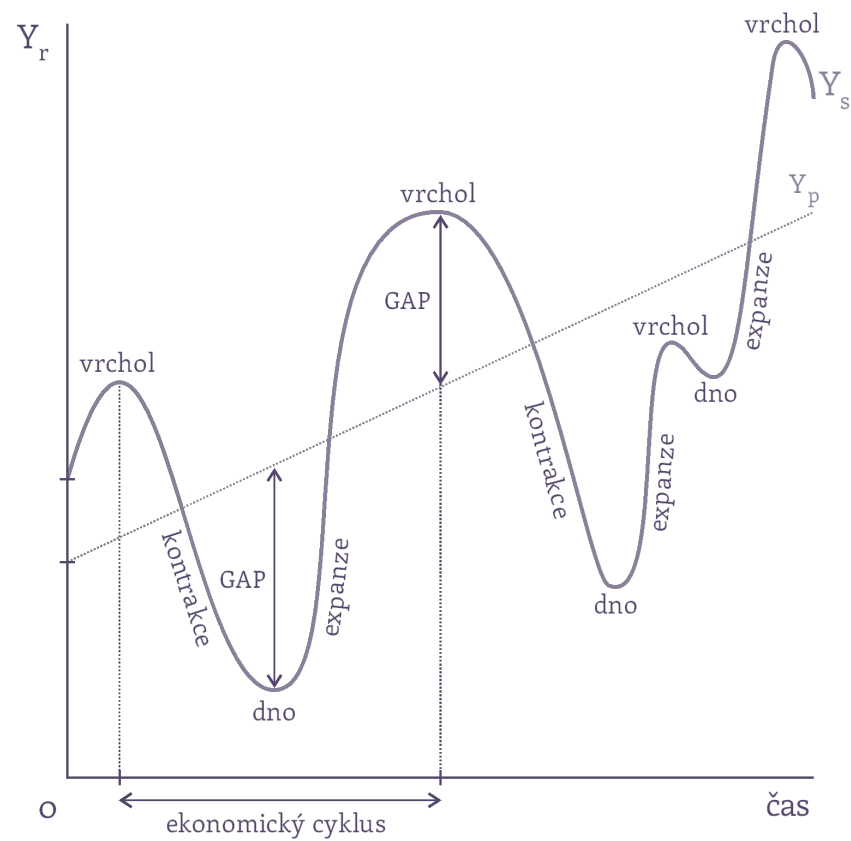

EKONOMICKÝ CYKLUS

- *ekonomický cyklus*: výkyvy ekonomické aktivity prezentované kolísáním reálného produktu kolem produktu potenciálního.
- ekonomický cyklus vymezují dva stejné body obratu.
- *fáze ekonomického cyklu*:
 - *fáze kontrakce*: pokles reálného produktu, výnosů a tím i pokles investiční poptávky (recesi, deprese),
 - *fáze expanze*: vzestup ekonomické výkonnosti, nebo-li růst reálného produktu (počátek fáze: oživení, následná fáze: boom (konjunktura)).

10-4: EKONOMICKÝ CYKLUS

EKONOMICKÝ CYKLUS

- *procentní změna:*

$$\Delta Y_r = \frac{Y_{r;t+1} - Y_{r;t}}{Y_{r;t}} \cdot 100 \quad (10.15)$$

- *absolutní změna:*

$$\Delta Y = Y_{r;t+1} - Y_{r;t} \quad (10.16)$$

© VŠB – TU Ostrava, 2015

Prof. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

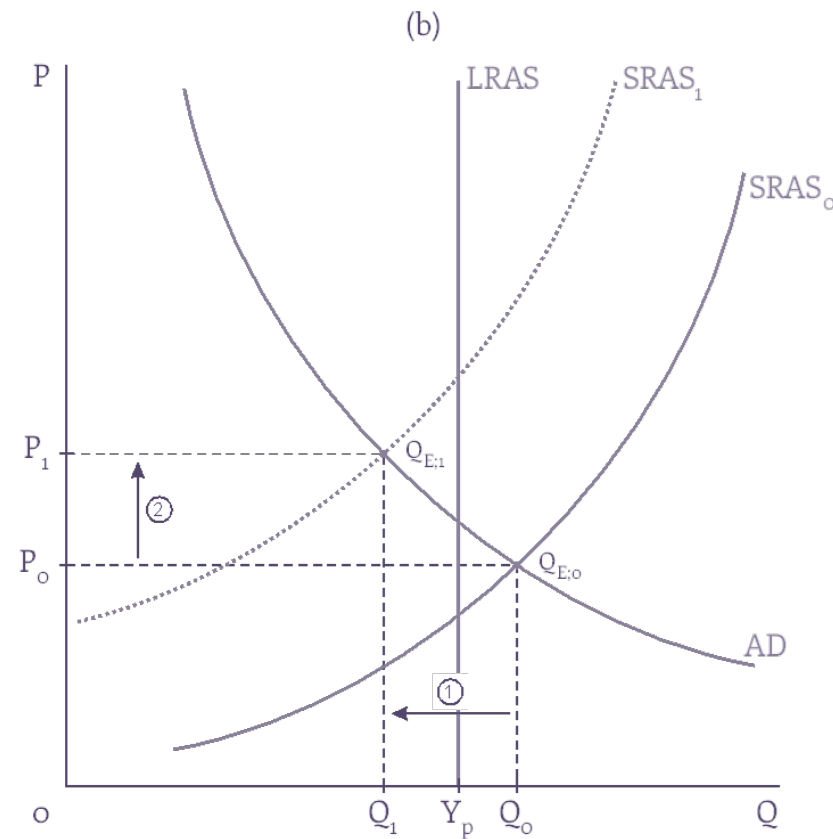
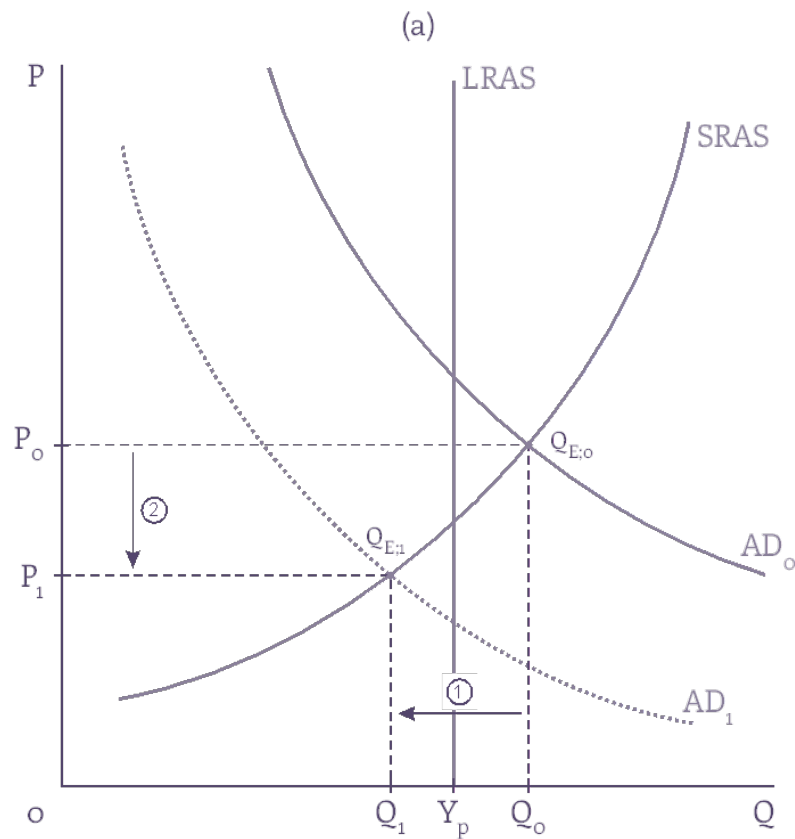
Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

Doc. Ing. Miroslav Jurek, Ph.D.

10-5: KONTRAKCE V MODELU AS-AD JAKO DŮSLEDEK POPTÁVKOVÉHO (A) A NABÍDKOVÉHO ŠOKU (B)

TYPY EKONOMICKÝCH CYKLŮ

- *krátkodobý, Kitchinův cyklus:* probíhá v časovém období přibližně třech let až pěti let a je spojen se změnami v zásobách.
- *střednědobý, Juglarův cyklus:* období osmi až jedenácti let a je spojen s vývojem investic.
- *první dlouhodobý, Kuznetsův cyklus:* trvá 15 až 25 let na základě investic do realit a finančních instrumentů,
- *druhý dlouhodobý cyklus, Kondratěvův cyklus:* trvá několik desetiletí (45-60 let) a k příčinám patří významné objevy (kontinentů, nalezišť), války, rozvoj mezinárodního obchodu, rozvoj infrastruktury nebo technologický pokrok či inovace.

TYPY EKONOMICKÝCH CYKLŮ

- *Kondratěvovy cykly:*
 - *první vlna*, jejíž začátek „odstartovala“ průmyslová revoluce a vynález parního stroje, se datuje v letech *1780-1842*,
 - *druhá vlna* začala s rozvojem železnic, lodní dopravy a ocelářského průmyslu a probíhala v letech *1842 až 1898*,
 - *třetí vlna* souvisí s technickovědeckou revolucí spojenou s rozvojem oborů elektroenergetiky a techniky, s nástupem letadel a automobilů, kdy je vsazena do období *konce 19. století až do druhé světové války*,
 - *čtvrtá vlna* je spojena s rozvojem elektronického průmyslu (polovodiče, tranzistory, čipy) v podobě vědeckotechnické revoluce v *50. až 90. letech* minulého století
 - a *pátá vlna*, která *nastoupila koncem 90. let minulého století* prostřednictvím rozšiřování mikrotechnologií v podobě informační revoluce.

PŘÍČINY EKONOMICKÝCH CYKLŮ V INTERPRETACI RŮZNÝCH EKONOMICKÝCH PŘÍSTUPŮ

- **Keynesiánský přístup:**

- pokud dochází ke kolísání úrovně zaměstnanosti, dochází k výkyvům v investicích a spotřebních výdajích a tím i v agregátní poptávce,
- **akcelerátor (a):** o kolik vzrostou v dané ekonomice čisté investice, vzroste-li produkt o jednu jednotku:

$$I_g = I_r + a \cdot \Delta Y \quad (10.18)$$

- **multiplikátor (m):** o kolik vzroste hodnota celkového produktu, vzrostou-li investiční výdaje o jednu jednotku.

PŘÍČINY EKONOMICKÝCH CYKLŮ V INTERPRETACI RŮZNÝCH EKONOMICKÝCH PŘÍSTUPŮ

- *monetaristický přístup*: nesprávná inflační očekávání pracovní síly v podobě peněžní iluze,
- *nová klasická makroekonomie*: teorie racionálních očekávání,
- *teorie průmyslového cyklu*: J. A. Schumpeter
 - inovace, zvýší poptávku po kapitálových statcích, u nichž tak dojde ke zvýšení jejich ceny. Firmy nemají dostatek volných finančních prostředků k pokrytí tohoto zvýšení, musejí si potřebné finanční prostředky vypůjčit v podobě úvěrů od bank. Dochází k rozšíření inovace a kvalitativním změnám, doprovázeným rostoucími cenami i příjmy z výrobních zdrojů, ziskem a úvěry. Po čase se inovace vyčerpá a dochází k obratu.

EKONOMICKÝ CYKLUS A JEHO DŮSLEDKY

- růst nezaměstnanosti,
- růst inflace,
- vnější ekonomická nerovnováha,
- sociální nepokoje.

VÝVOJ NÁZORŮ NA UPLATŇOVÁNÍ HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- *Sayův zákon trhů*: nabídka si tvoří vlastní poptávku, čili co bude vyrobeno, bude prodáno a nabídka práce bude uspokojena stejně velkou poptávkou → *politika laissez faire*,
- *Keynesiánská ekonomie*,
- *konzervativní směry*.

PODSTATA, CÍLE A NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- *hospodářská politika*: zkoumá a sleduje ekonomické cíle a nástroje potřebné pro dosažení těchto cílů,
- *cíle hospodářské politiky*:
 - tempo růstu reálného produktu odpovídající jeho potenciální úrovni,
 - nízká míra nezaměstnanosti na její přirozené úrovni,
 - cenová stabilita v podobě nízké míry inflace
 - a vnější ekonomická rovnováha zachycená prostřednictvím vyrovnaného kumulovaného salda platební bilance, resp. salda běžného účtu.

PODSTATA, CÍLE A NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

- *dílčí hospodářské politiky:*
 - *fiskální politika:* stimuluje agregátní poptávku prostřednictvím výdajové a příjmové stránky veřejných rozpočtů,
 - *monetární politika:* stimuluje agregátní poptávku ovlivňováním množství peněz a tím i úrokové míry v ekonomice,
 - *důchodová politika:* analyzuje a zároveň se snaží eliminovat nerovnosti v rozdělování důchodů
 - a *vnější obchodní a měnová politika:* proexportní politika či protekcionistická opatření (obchodní politika) a regulace devizových kurzů (měnová politika).

